- pe de o parte, tendinţa de realizare a unor cercetări specializate cu caracter etiologic;
- pe de altă parte, o tendinţă integratoare, de reunire a tuturor cercetărilor specializate sub umbrela unei ştiinţe unice, complexe.

Au rezultat două maniere de definire a criminologiei:

a) definiţiile de tip restrictiv – considerau criminologia drept o ştiinţă a cauzelor criminalităţii, străină de preocupările profilactice;

b) definiţiile de tip extensiv – care au prezentat criminologia drept o ştiinţă integratoare, preocupată atât de etiologia criminală, cât şi de aspectele preventiv-represive.

2. A doua diferenţiere rezultă din abordarea diferită a obiectului criminologiei

Exemple de diferite definiţii

- definiţia dată de E. Durkheim
- definiţia dată de Enrico Ferri

În prezent, doctrina criminologică este dominată de o viziune echilibrată în ceea ce priveşte definiţia criminologiei, reţinându-se atât preocupările etiologice şi dinamice în raport de fenomenul criminal, cât şi preocupările profilactice.

Posibila definiţie: criminologia reprezintă ansamblul cercetărilor cu caracter ştiinţific ce se ocupă, pe de o parte, cu studierea fenomenului criminal, urmărind cunoaşterea complexă a acestuia, iar, pe de altă parte, cu evaluarea practicii anti-criminale, în scopul optimizării acesteia.

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

- *Dreptul penal şi criminologia;*
- *Politica anti-criminală şi criminologia;*
- *Controlul fenomenului criminal;*
- *Definiţia criminologiei.*

PRELEGEREA II

CRIMINOLOGIA ETIOLOGICĂ: Primele explicaţii cu privire la fenomenul criminal

Definiţia criminologiei etiologice

• este acea subramură a criminologiei teoretice ce se ocupă cu studierea cauzelor, condiţiilor sau factorilor care determină ori favorizează fenomenul criminal.

Primele explicaţii cu privire la fenomenul criminal:

A) Beccaria, precursor al gândirii criminologice

Cesare Bonesana, marchiz de Beccaria, este considerat fondatorul dreptului penal modern. Lucrarea lui Beccaria, *Despre delicte şi pedepse*, prezintă şi astăzi un real interes, care nu este numai de ordin istoric. După mai bine de două secole, prin valoarea lor, ideile lui Beccaria sunt încă actuale.

A1) Despre delicte şi pedepse – conjunctura

Lucrarea *Despre delicte şi pedepse* a apărut la Milano, în anul 1764. Autorul, Cesare Beccaria, era la vremea aceea un necunoscut ce nu împlinise încă 27 de ani.

Conştient de „erezia“ ideilor sale şi neavând vocaţie de martir, autorul şi-a luat unele măsuri de precauţie pentru a evita o ciocnire directă cu autorităţile. Mai mult, înaintea publicării lucrării, şi-a asigurat protecţia unor persoane influente.

Contrar temerilor autorului, cartea a avut un succes imediat şi spectaculos.

Ideile cuprinse în această lucrare au declanşat transformări rapide şi radicale în sistemele penale ale unor state europene. Principiile umaniste formulate în cuprinsul tratatului au stat la baza redactării unor articole importante din „Declaraţia drepturilor omului şi cetăţeanului“ de la 1789.

Beccara şi-a făcut studiile preuniversitare într-un colegiu iezuit.

Ulterior, a obţinut titlul de doctor în drept canonic şi drept roman, absolvind cursurile Universităţii din Pavia. Baccaria nu a urmat însă o carieră juridică.

Ulterior publicării tratatului, Beccaria pare să abandoneze atât studiile juridice, cât şi pe cele filosofice. El a fost numit profesor de economie politică la Universitatea din Milano.

Deşi a mai publicat câteva lucrări în domeniul economiei, precum şi un studiu „despre natura stilului“, singura lucrare cu adevărat valoroasă a lui Beccaria a rămas *Tratatul despre delicte şi pedepse.*

În *Tratatul* său, Beccaria demolează un întreg sistem juridico-penal, cu rădăcini adânci, iar pe locul rămas gol, fixează doar câţiva „piloni“. El a fost conştient că, dacă ar fi oferit variante complete, acestea ar fi fost la rândul lor imperfecte, iar confruntarea ar fi fost deturnată spre criticarea acestora.

TEME

• *Ideile cuprinse în Tratatul lui Beccaria au declanşat transformări radicale în sistemele penale ale mai multor state europene. Daţi exemple de astfel de transformări.*

A2) Principalele idei

Importanţa moştenirii beccariene comportă două coordonate:

– demolarea vechilor şabloane ale gândirii juidico-penale, total anacronice;
– stabilirea principiilor de bază în vederea unei noi construcţii legislative în domeniul penal.

Pe aceste două coordonate, principalele idei exprimate în opera lui Beccaria ar putea fi sistematizate astfel:

1. Codificarea riguroasă a delictelor şi pedepselor şi necesitatea elaborării unui corp de legi scrise, clare şi accesibile.

– cetăţeanul nu poate fi limitat în drepturile sale individuale decât prin voinţa legiuitorului, ca reprezentant al voinţei generale;
– cetăţeanul trebuie să fie protejat împotriva abuzurilor puterii;
– cetăţeanul trebuie să cunoască ceea ce este permis şi ceea ce este interzis.

TEME

• *Explicaţi evoluţia principiului legalităţii delictelor şi a pedepselor, principiu susţinut de ideea codificării delictelor şi pedepselor, exprimat de Beccaria.*

2. Justificarea pedepsei prin caracterul ei retributiv, descurajant şi, prin urmare, util pentru conservarea ordinii sociale.

Beccaria susţine necesitatea unor pedepse proporţionale cu delictul, în acelaşi timp, pedeapsa nu trebuie să urmărească o chinuire a vinovatului.

3. Necesitatea aplicării unor pedepse moderate, dar sigure şi prompte.

Beccaria atrage atenţia că violenţa pedepselor este contagioasă şi determină creşterea violenţei în comportamentele individuale. Sălbăticia pedepselor este nu numai inumană, dar şi inutilă, deoarece nu rigoarea supliciului, ci certitudinea pedepsei poate determina un rol preventiv.

4. Desfiinţarea pedepsei cu moartea.

Beccaria este primul care, într-o lucrare publicată, pune sub semnul întrebării dreptul de a recurge la pedeapsa cu moartea, solicitând abolirea acesteia.

Pedeapsa cu moartea nu poate fi întemeiată pe nici un drept.

Pedeapsa cu moartea nu este nici necesară şi nici utilă.

„Spectacolul înspăimântător, dar momentan al morții unui scelerat, este pentru crimă o frână mai slabă decât lungul și continuul exemplu al unui om privat de libertatea sa."

TEME

• *Beccaria admite totuși existența a două excepții, două situații în care pedeapsa cu moartea ar putea fi necesară. Care sunt acestea?*

5. Introducerea sistemului acuzator în procedura penală; necesitatea ca judecată și probele să fie publice.

Beccaria critică ierarhia probelor și sugerează că la baza aprecierii judecătorului să stea „intima convingere". O asemenea convingere nu poate fi formată decât pe baza unui proces public și contradictoriu.

Este criticat sistemul prin care se impune inculpatului prestarea unui jurământ.

6. Desființarea torturii ca procedeu de anchetă sau ca mijloc de obținere a probelor.

Este demascat în mod virulent caracterul inuman al torturii, dar în același timp este demonstrată inutilitatea, ineficiența juridică a acesteia.

7. Necesitatea prevenirii delictelor.

În finalul cărții sale, Beccaria concluzionează că „merită mai mult a preveni crimele, decât a le pedepsi".

TEME

• *Ideea necesității prevenirii delictelor mai fusese exprimată până la Beccaria?*

A3) Actualitatea gândirii beccariene

Multe dintre ideile lui Beccaria, deși la prima vedere exprimă realități juridice incontestabile, au rămas și în prezent, cel puțin parțial, simple deziderate, de unde și caracterul lor mereu actual.

TEME

• *Explicați actualitatea fiecăreia din ideile exprimate de Beccaria în opera sa* ***Despre delicte și pedepse.***

A4) Dimensiunea criminologică

Opera lui Beccaria conține idei filozofico-juridice cu un mare impact socio-legislativ și de o mare longevitate.

Creația beccariană are și o dimensiune criminologică incontestabilă.

În cursul *Tratatului* regăsim germeni ai ideilor exprimate ulterior de Ferri, Garofalo, Sutherland.

Beccaria a avut intuiții corecte cum ar fi:

– rolul certitudinii pedepsei în limitarea criminalității;
– caracterul criminologic al unor practici și instituții juridice.

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

• *Conjunctura operei lui Beccaria.*
• *Principalele idei exprimate de Beccaria în opera sa* ***Despre delicte și pedepse.***
• *Actualitatea ideilor lui Beccaria.*

REFERATE

• *Conjunctura și importanța operei lui Beccaria,* ***Despre delicte și pedepse;***
– *Principalele idei exprimate de Beccaria în opera sa* ***Despre delicte și pedepse;***
– *Actualitatea gândirii beccariene.*

B) Principalele şcoli criminologice

B1) Şcoala geografică (sau cartografică)

Reprezentanţi ai şcolii au fost belgianul Quetelet şi francezul Guerry.

Lambert Adolphe Quetelet (1796-1874), doctor în matematică, a fost directorul Observatorului astronomic din Bruxelles.

Printre primele sale lucrări: „Cercetări cu privire la populaţie, naşteri, decese, închisori etc., în Regatul Ţărilor de Jos" şi „Cercetări cu privire la tendinţa spre crimă la diferite vârste".

Principala sa lucrare a fost: „Despre om şi dezvoltarea facultăţilor sale sau Eseu de fizică socială", unde sunt cuprinse principalele constatări legate de fenomenul criminal. Această lucrare completată şi revizuită a fost republicată spre sfârşitul carierei lui Quetelet sub denumirea „Fizica socială sau Eseu cu privire la dezvoltarea facultăţilor omului".

Realizează o ştiinţă a omului mediu, fizica socială.

Accentuează importanţa educaţiei morale, care prevalează asupra instrucţiei şcolare.

Nu sărăcia generează criminalitate, ci, mai degrabă, discrepanţa între posibilităţile materiale şi nevoile, aspiraţiile oamenilor.

André-Michel Guerry (1802-1866), jurist de formaţie, a fost directorul departamentului de statistică penală de la Ministerul Justiţiei din Franţa.

Lucrări:

– „Eseu asupra statisticii morale în Franţa";

– „Statistica morală a Angliei comparată cu Statistica morală a Franţei".

Repartizează departamentele franceze în cinci regiuni în cadrul cărora observă o regularitate a criminalităţii. Din această regularitate remarcabilă rezultă ideea că „precum fenomenele naturale, comportamentul uman este şi el supus unor legi".

Constată că nici sărăcia şi nici instrucţia şcolară nu au o influenţă directă asupra cifrei criminalităţii.

Cercetările ambilor reprezentanţi ai şcolii geografice s-au bazat pe primele statistici criminale europene.

Cei doi cercetători au dedus „Legea termică a criminalităţii".

TEME

Ce constată Legea termică a criminalităţii dedusă de cei doi cercetători?

B2) Şcoala Lyoneză

Alexandre Lacassagne (1943-1924), profesor de medicină legală la Universitatea din Lyon, a fost principalul exponent al acestei şcoli.

Teoria lui Lacassagne se poate rezuma la câteva aforisme care au rămas celebre:

– Orice act dăunător existenţei unei colectivităţi este o crimă;
– Orice crimă este un obstacol în calea progresului;
– Mediul social este „supa de cultură" a criminalităţii; microbul este criminalul, un element care nu are importanţă decât în ziua în care găseşte „supa" care îl face să fermeneteze;
– Societăţile au criminalii pe care îi merită.

Opiniile mai sus menţionate au reuşit să inducă în eroare pe majoritatea istoricilor criminologiei, care au făcut din Lacassagne „şeful" unei şcoli a mediului social practic inexistentă.

În realitate, Lacassagne a fost un partizan al frenolkogiei lui Gall şi un admirator secret al lui Lombroso pentru criticarea căruia şi-a dedicat aproape întreaga energie.

La moartea lui Lombroso, Lacassagne abandonează orgoliile şi publică un articol elogios la adresa rivalului său.

B3) Şcoala socialistă

Are ca fundament opiniile formulate de Marx (1818-1883) şi Engels (1820-1895).

Potrivit concepţiei marxiste, criminalitatea depinde de condiţiile economice, în sensul că inegalitatea economică generează criminalitatea.

Din considerente ideologice, şcoala socialistă prezintă o variantă extremă, transformând explicaţii parţiale în explicaţii cu caracter general, valabile pentru fenomenul criminal în ansamblu. Se comite astfel o eroare de ordin ştiinţific, sesizată chiar în epocă de Garofalo.

Căderea comunismului a antrenat pierderea unicului suport al criminologiei marxiste, cel ideologic.

TEME

- *Cum a combătut Garofalo teoriile socialiste?*

B4) Şcoala interpsihologică

Fondatorul acestei orientări a fost criminologul francez Gabriel Tarde (1843-1904).

Principalele lucrări: „Criminalitatea comparată" şi „Legile imitaţiei".

Constată o creştere a criminalităţii în cifra absolută, de proporţii îngrijorătoare.

Atrage atenţia asupra unor capcane ale statisticilor. Astfel, a observat o scădere a numărului de crime, în timp ce delictele crescuseră de trei ori. Era vorba însă de o deformare a realităţii ca urmare a faptului că un număr mare de fapte au trecut din categoria crimelor în cea a delictelor.

Teoria lui Tarde se fondează pe constatarea potrivit căreia raporturile interumane sunt guvernate de un fapt social fundamental: imitaţia. Comportamentul criminal este un comportament imitat.

Tarde consideră că sociologia nu este decât o interpsihologie, atâta timp cât nu avem de a face decât cu raporturi interindividuale.

Privită ca teorie socială cu caracter general, construcţia lui Tarde este criticabilă. Cu toate acestea, rolul important al imitaţiunei în cadrul comportamentului uman este subliniat şi în psihologia contemporană.

TEME

- *Explicaţi rolul imitaţiei în raporturile interumane în opinia lui Gabriel Tarde.*

B5) Şcoala sociologică

Principalul reprezentant este Emile Durkheim (1858-1917).

Principale lucrări ale acestuia: „Despre diviziunea muncii sociale", „Regulile metodei sociologice", „Suicidul", „Două legi ale evoluţiei penale".

Reduce faptele morale la fapte sociale, pe care le consideră independente de conştiinţa individuală.

Consideră crima ca un fenomen de normalitate socială.

Crima este nu numai un element inerent oricărei societăţi sănătoase, ci chiar un „factor de sănătate publică", ceea ce duce la următoarele concluzii:

1. din moment ce crima este un fenomen normal, ea nu provine din cauze excepţionale, ci din structura însăşi a culturii căreia îi aparţine;

2. deoarece criminalitatea este rezultatul marilor curente colective ale societăţii, existenţa şi raporturile sale cu ansamblul structurii sociale prezintă un caracter de permanenţă;

3. deci criminalitatea trebuie înţeleasă şi analizată nu prin ea însăşi, ci totdeauna relativ la o cultură determinată în timp şi spaţiu.

Introduce termenul de anomie (din grecescul *anomos* = fără lege) pe care îl înţelege în sensul de „slăbire a rolului normelor sociale".

TEME

- *În ce constă originalitatea opiniilor lui Durkheim?*

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

- *Şcoala geografică,*
- *Şcoala Lyoneză;*
- *Şcoala socialistă;*
- *Şcoala interpsihologică;*
- *Şcoala sociologică.*

Pozitivismul italian

A) Premisele pozitivismului italian

1. Semi-eşecul şcolii clasice a dreptului penal, respectiv neputinţa acestuia de a propun soluţii valabile pentru limitarea fenomenului criminal.

Gândirea pozitivistă apare ca o continuare, dar şi ca o replică la şcoala clasică.

TEME

- *Gândirea pozitivistă apare ca o continuare, dar şi ca o replică la şcoala clasică. Arătaţi cum sintetizează Enrico Ferri raporturile dintre cele două orientări.*

2. Dezvoltarea cercetării ştiinţifice în general şi, în particular, aplicarea metodei inducţiei pozitive, caracteristică pentru secolul al XIX-lea.

Studiile realizate de Gall şi Morel au influenţat în mod direct şi decisiv cercetările lui Lombroso, dar şi pe cele ale celorlalţi reprezentanţi ai pozitivismului.

a) Franz Joseph Gall (1758-1828) a studiat medicina la Strasbourg şi Viena, fiind preocupat în principal de problemele legate de anatomia creierului. Între 1810-1819 apar cele patru volume ale celei mai importante dintre lucrările sale: „Anatomia şi fiziologia sistemului nervos în general şi a creierului în particular".

Formulează o teorie a tendinţelor umane potrivit căreia comportamentul omului este reglat prin „jocul" unor tendinţe care îşi găsesc fiecare „condiţia materială de posibilitate" într-o porţiune a cortexului. Porţiunea este proeminentă dacă tendinţa este dezvoltată şi, respectiv atrofică dacă tendinţa este redusă, rezultând o adevărată „cartografie corticală".

Potrivit lui Gall ar exista, în principiu, trei zone care ar putea interesa fenomenul criminal şi care ar putea fi sondate printr-o „cranioscopie abilă".

Gall a fost primul susţinător al ideii de „localizare", idee ce a fost reluată ulterior de numeroşi savanţi, dând naştere unor polemici aprinse.

Astăzi ştim că localizarea există până la un anumit punct. În acelaşi timp, deoarece marea majoritate a activităţilor mentale cer ca numeroase zone corticale să lucreze în colaborare, ideea de localizare nu poate fi sistematizată şi împinsă până la ultimele ei consecinţe.

TEME

- *Care sunt cele trei zone care, potrivit lui Gall, ar putea interesa fenomenul criminal?*

b) Benedict August Morel (1809-1873), de formaţie medic psihiatru, şi-a desfăşurat activitatea într-un azil public, unde a efectuat cercetări concretizate într-o vastă lucrare: „Tratat privind degenerescenţele fizice, intelectuale şi morale ale speciei umane".

Concepte degenerescente ca pe o maladie ereditară, maladie ce are drept efect o deviere a individului de la tipul normal.

El tratează pe larg problema nebuniei morale.

Morel face o clasificare a maladiilor mentale, arătând care sunt cele predispuse la crimă.

3. A treia premisă generală a pozitivismului este reprezentată de teoriile sau şcolile criminologice anterioare ori contemporane cu şcoala italiană: cartografică, lyoneză etc.

Explicaţiile formulate în cuprinsul şcolilor amintite au constituit puncte de reper importante pentru cercetătorii italieni.

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

- *Premisele pozitivismului italian.*

B) Cesare Lombroso
1835-1909

Cesare Lombroso s-a născut la 6 noiembrie 1835 la Viena. Şi-a făcut studiile la facultăţile din Padova, Viena şi Pavia, iar din anul 1859 a început să lucreze ca medic militar.

În 1864 i se încredinţează cursul de psihiatrie la Universitatea din Pavia şi devine, în acelaşi timp, director al unui azil de alienaţi.

În 1876 ocupă postul de profesor de medicină legală la Torino.

În acelaşi an publică lucrarea „L'Uomo delinquente", care în scurt timp îl face celebru.

Alte lucrări: „Antropologia criminală şi recentele ei progrese", „Omul de geniu".

Sub influenţa ideilor sale are loc în 1885 la Roma, primul Congres Internaţional de Antropologie criminală.

A murit la 18 octombrie 1909.

B1) Teoria anormalităţii biologice

La originea cercetărilor lombrosiene a stat descoperirea, la craniul unui criminal, în zona occipitală medie, a unei adâncituri accentuate, trăsătură ce se regăsea la unele cranii primitive. Această descoperire i-a sugerat lui Lombroso ipoteza atavismului (adică oprirea în dezvoltare pe lanţul filogenetic). Pentru verificarea acestei ipoteze Lombroso a efectuat numeroase cercetări, ajungând la studierea a 383 de cranii.

A reuşit să distingă aşa-zisele stigmate ale omului criminal: sinusurile frontale foarte depărtate, pomeţii şi fălcile voluminoase, orbitele mari şi depărtate, asimetria feţei şi a deschiderilor nazale, apendice lemurian al fălcilor.

A studiat anomalii ale creierului, ale scheletului şi ale unor organe interne.

A extins cercetările la criminali în viaţă.

Constată că lipsa durerii (analgezia) îl apropie pe criminal de omul sălbatic.

O a doua fază a cercetărilor se referă la unele malformaţii morfo-funcţionale de natură degenerativă.

Stabileşte existenţa unor analogii între „nebunul moral" şi „criminalul născut", mai ales sub aspectul simţului moral.

Examinarea criminalului nebun scoate la iveală existenţa aceloraşi stigmate ca în cazul omului criminal, ce sunt explicate de această dată pe baza degenerescenţei.

Într-o ultimă fază, Lombroso se concentrează asupra studiului epilepsiei. El consideră epilepsia atât drept „una din psihozele cele mai atavice", cât şi „nucleul tuturor degenerescenţelor".

În concluzie, teoria lombrosiană parcurge trei faze:

1. natura atavică a criminalului;

2. raportul dintre degenerescenţă şi criminalitate;

3. criminalitatea ca formă de epilepsie, unde, cel mai adesea, convulsile sunt înlocuite prin iompulsuri violente şi irezistibile spre crimă.

În teoria lombrosiană criminalitatea reprezintă o anormalitate biologică bazată pe atavism organic şi psihic şi pe o patologie epileptică.

B2) Importanţa operei lombrosiene

Lombroso a fost primul care a făcut ca studiul criminalului să treacă de la faza metafizică la studiul ştiinţiufic, aplecându-se asupra realităţii. Cercetările lui Lombroso au constituit punctul de plecare a numeroase investigaţii ştiinţifice cu privire la fenomenul criminal.

Lombroso este un precursor al biotipologiei.

Opera sa conţine constatări utile şi actuale, cum ar fi cele referitoare la infractorii bolnavi mintal.

Neagă ideea de liber arbitru şi, implicit, pe cea de răspundere morală, ca temei al represiunii.

REFERATE

– *Omul de geniu;*
– *Omul criminal;*
– *Antropologia criminală şi recentele ei progrese.*

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

• *Teoria anormalităţii biologice;*
• *Importanţa operei lombroziene.*

C) Raffaele Garofalo (1851-1934)

Baronul R. Garofalo a fost magistrat de carieră, îndeplinind funcţia de Preşedinte de Cameră la Curtea de Apel din Neapole.

Principala sa lucrare, „Criminologia“, a fost publicată prima dată în 1885.

Este primul care a utilizat denumirea de criminologie în sensul contemporan.

TEME

• *Explicaţi problema priorităţii în utilizarea noţiunii de criminologie.*

C1) Teoria anormalităţii morale

Construcţia teoretică a lui Garofalo se întemeiază pe noţiunea de delict natural.

Noţiunea de crimă trebuie privită din punct de vedere sociologic, nu juridic.

Pentru a stabili noţiunea de crimă, trebuie realizată distincţia dintre delicte naturale şi delicte convenţionale. Noţiunea de crimă, în sens sociologic, ar trebui să includă doar categoria delictelor naturale.

Crima renaşte acele sentimente pe care le numim „simţul moral“ al unei colectivităţi. Singurele sentiumente care au importanţă pentru morala socială sunt „sentimentele altruiste“. În categoria sentimentelor altruiste există două constante: „mila şi probitatea“. Pe baza celor două sentimente fundamentale, mila şi probitatea, Garofalo consideră că se poate realiza identificarea delictelor naturale.

Garofalo îşi propune identificarea tipului criminal, a individului capabil să comită un delict natural. Pentru aceasta Garofalo recurge la o evaluare obiectivă a rezultatelor cercetărilor întreprinse de Lombroso şi discipolii săi.

Pe baza acestei evaluări Garofalo admite ideea că delincvenţii sunt fiinţe aparte, din punct de vedere antropologioc tipul criminal fiind departe de a fi conturat.

Criminalul este un anormal, deoarece diferă de majoritatea contemporanilor şi concetăţenilor săi prin „lipsa anumitor sentimente“ şi a anumitor dezgusturi.

Pentru Garofalo „criminalul tipic este un monstru în plan moral“; este acela căruia „îi lipseşte total altruismul“.

Admite existenţa unei zone intermediare între delincvenţi şi oamenii normali, deoarece este imposibil să tragem o linie care să separe în mod distinct lumea criminală de cea a oamenilor oneşti, pentru că există peste tot în natură grade şi nuanţe.

În cadrul tipului criminal, general conceput, Garofalo stabileşte următoarele categorii:

1) asasini; 2) violenţi; 3) necinstiţi; 4) cinici.

TEME

• *Arătaţi diferenţa între delictele naturale şi cele convenţionale.*

C2) Importanţa operei lui Garofalo

Teoria anormalităţii morale nu poate constitui o explicaţie general valabilă.

O serie de teorii moderne cu privire la fenomenul criminal au preluat însă ideea integrând-o într-un cadru explicativ mai larg.

Garofalo constată că instrucţia nu are efect direct şi benefic asupra fenomenului criminal.

Arată că religia ar putea avea efecte benefice doar dacă perceptele morale sunt receptate în copilărie.

Demonstrează că factorii economici nu reprezintă adevărata cauză a criminalităţii.

Introduce noţiunea de periculozitate a infractorului.

Garofalo deţine prioritatea în sublinierea necesităţii efectuării de anchete sociale cu privire la infractor.

REFERATE

– *Criminologie;*
– *Opoziţia delict natural – delict convenţional;*
– *Ideea de cod penal european.*

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

- *Teoria anormalității morale;*
- *Importanța operei lui Garofalo.*

D) Enrico Ferri (1856-1929)

A efectuat studiile juridice la Universitatea din Bologna. A fost profesor universitar, avocat şi om politic. A avut o bogată activitate ştiinţifică.

Principala sa lucrare a apărut în 1881sub denumirea „Noile orizonturi ale dreptului penal“ şi a fost republicată ulterior cu titlul „Sociologie criminală“. În această lucrare formulează o teorie multifactorială a delictului.

Ferri constată că delictul a fost considerat un fenomen de:

– normalitate (fie biologică, fie socială);
– anormalitate biologică;
– anormalitate socială.

Deşi utilizează formula anormalitate biologico-socială, Ferri ia în considerare şi factorul psihic.

TEME

Ce este delictul în opinia lui Ferri?

D1) Teoria anormalității bio-psiho-sociale

În construirea teoriei sale, Ferri pleacă de la clasificarea criminalului în cinci categorii:

a) criminalii nebuni

Intră în această categorie toate cazurile patologice. O varietate aparte o reprezintă nebunul moral.

2) criminalii născuți

Sunt cei la care se regăsesc, de o manieră tranşantă, caracteristicile speciale relevate de antropologia criminală. Marea majoritate a recidiviştilor este alcătuită din criminali născuți sau criminali din obişnuință.

3) criminalii obişnuiți sau din obişnuință dobândită

Se caracterizează prin slăbiciune morală la care se adaugă stimuli ai circumstanțelor şi mediului corupt. Deseori, încep activitatea infracțională la o vârstă fragedă şi comit infracțiuni contra proprietății. Detenția îi degradează fizic şi moral.

4) criminalii de ocazie;

În această categorie se regăsesc cei care sunt împinşi să comită fapte penale de unele condiții legate de mediul fizic şi social.

5) criminalii din pasiune;

Sunt o varietate a criminalilor de ocazie. Comit de cele mai multe ori atentate contra persoanei. Au un temperament sanguin sau nervos şi o sensibilitate exagerată.

Granițele între cele cinci categorii de criminali nu sunt foarte ferme.

Factorii criminogeni sunt grupați de Ferri în trei categorii:

1) factorii antropologici; aceştia sunt divizați la rândul lor în trei subcategorii:

a) constituția organică a individului;
b) constituția psihică a criminalului;
c) caracteristicile personale ale criminalului.

2) factorii fizici sau cosmo-telurici;

– cuprind toate cauzele aparținând mediului fizic.

3) factorii sociali;

– rezultă din mediul social în care trăieşte delincventul.

Concluzia este că în opinia lui Ferri, crima ca fenomen individual este determinată de o multitudine de factori concurenți de natura biologică, psihologică şi socială.

TEME

- *Dați exemple de factori criminogeni de natură fizică şi de natură socială.*

D2) Contribuţia lui Ferri la dezvoltarea gândirii criminologice

Ferri constată că într-un mediu social dat, în condiţii individuale şi fizice date, se produce un număr determinat de infracţiuni. În condiţii deosebite, legate de fenomene economice, politice, numărul infracţiunilor poate atinge un prag maxim. Astfel, se impun două constatări importante:

– nu există o regularitate a fenomenului criminal;
– pedepsele nu au eficienţa care le este atribuită în general.

Concluzia este că trebuie să se recurgă la echivalenţi ai pedepselor.

Ferri elaborează un adevărat program de reformă socială:

– în plan economic;
– din punct de vedere politic;
– în domeniul ştiinţific;
– în plan civil şi administrativ;
– în privinţa educaţiei.

Ferri formulează teoria pozitivistă a răspunderii penale.

Astfel, Ferri neagă ideea de liber arbitru. Se neagă implicit răspunderea morală, pe care o înlocuieşte cu răspunderea socială.

TEME

• *Ce reprezintă echivalenţii pedepselor în opinia lui Ferri?*
• *Explicaţi programul de reformă socială elaborat de Ferri (în plan economic, politic, ştiinţific, civil, administrativ şi educaţional);*
• *Explicaţi teoria pozitivistă a răspunderii penale formulate de Ferri.*

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

• *Tipuri de criminali şi factori criminogeni;*
• *Contribuţia lui Ferri la dezvoltarea gândirii criminologice.*

REFERATE

– *Sociologie criminală;*
– *Tipuri de criminal şi factori criminogeni;*

– *Substitutele pedepsei;*
– *Negarea ideii de liber arbitru.*

E) Caracteristicile şcolii pozitiviste

1) Studiul complet al fenomenului criminal, ca realitate umană şi socială şi, în mod corelativ, contestarea viziunii abstracte asupra crimei;

2) Formularea unor concluzii bazate pe observarea fenomenului criminal, pe metoda inducţiei pozitive şi renunţarea la deducţia apriorică, speculativă;

3) Negarea „liberului arbitru" şi înlocuirea acestei idei cu cea a determinismului bio-psiho-social;

4) Înlocuirea ideii de răspundere morală cu cea de răspundere socială;

5) Justificarea activităţii juridico-penale prin raţiuni de apărare socială, ceea ce presupune măsuri de protecţie şi măsuri de prevenire.

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

• *Caracteristicile şcolii pozitiviste.*

PRELEGEREA IV

Criminologia etiologică: Teoriile etiologice moderne

Teoriile etiologice moderne

Explicațiile etiologice moderne prezintă următoarele caracteristici:

1) se admite în unanimitate ideea că delincvența reprezintă un fenomen multifactorial;

2) fără a nega acest caracter multifactorial, diversele teorii etiologice s-au ocupat fiecare în mod prioritar de o anumită categorie de factori pe care i-au considerat preponderenți (biologici, morali, sociali);

3) se pleacă de la premisa că și comportamnentul criminal, ca și celelalte conduite umane, reprezintă un comportament psihologic; de aceea, teoriile etiologice moderne au un element comun: factorul psihologic.

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

- *Caracteristicile teoriilor etiologice moderne.*

A) Teoriile psiho-biologice

Continuă tradiția lombrosiană.

Conform ideii centrale a acestor teorii, crima ca fenomen individual are o bază biologică.

Se consideră că ceilalți factori, exteriori individului, au doar un rol secundar.

A1) Teoria bio-tipologică.

Există o corelație între activitatea criminală şi biotip.

Ernest Kretschmer (1888-1964), psihiatru german, a observat existența unei relații între unele tipuri morfologice şi anumite tulburări psihice.

Principala lucrare: „Structura corpului şi caracterul". Kretschmer consideră că se pot distinge patru tipuri de indivizi:

1) tipul picnicomorf (sau picnic);
2) tipul leptomorf (sau astenic);
3) tipul atletomorf (sau atletic);
4) tipul displastic.

TEME

- *Cum se stabileşte corelația între activitatea criminală şi biotip?*
- *Explicați cele patru tipuri de indivizi potrivit teoriei lui Kretschmer.*

A2) Teoria inadaptării bio-psihice

Formulată de crimonologul suedez Olof Kinberg în lucrarea „Probleme fundamentale ale criminologiei".

Pentru a stabili cauzele crimei este necesar a se analiza structura bio-psihică a individului, personalitatea acestuia.

Există două elemente ce trebuie avute în vedere la analiza structurii bio-psihice:

1) Nucleul constituțional – reprezintă suma tendințelor reacționale ale individului. Se pot distinge patru trăsături psihologiste fundamentale ce alcătuiesc nucleul constituțional:

1. capacitatea – nivelul maxim pe care poate să îl atingă inteligența unui individ sub influența unor condiții de mediu optim;
2. validitatea – cantitatea de energie de care dispune individul;
3. stabilitatea se referă la facultatea subiectului de a dobândi comportamente ferme, durabile, astfel încât să poată face acelaşi lucru în acelaşi fel, economisind forța;
4. soliditatea se referă la coeziunea internă a personalității, în opoziție cu disociabilitatea.

Aceste trăsături se regăsesc în personalitatea indivizilor în cantități variabile: în excelent, mediu sau deficitar, în cazuri extreme vom avea perechi diametral opuse.

TEME

- *Care sunt perechile diametral opuse pe care le vom avea în cazuri extreme, potrivit opiniei lui Olof Kinberg?*

Pe de altă parte este nevoie a se lua în calcul şi cel de-al doilea element:

2) Funcția morală:

– este compusă din elemente emoționale şi elemente cognitive.
Dacă se ia în considerare calitatea acestor elemente se pot distinge patru categorii de subiecți:

1. indivizi a căror funcție morală se reduce la unele cunoştințe ale evaluărilor morale, general acceptate, dar cărora le lipseşte elementul emoțional aproape complet:
2. indivizi care nu numai că posedă cunoştințe despre regulile morale, dar sunt capabili să reacționeze emoțional la stimuli adecvați;
3. indivizi ale căror funcții morale au suferit modificări în urma unor leziuni patologice ale țesuturilor cerebrale;
4. indivizi care cunosc regulile morale, răspund emoțional la stimuli, însă au o percepție deformată a sensului real al actului; sunt în eroare cu privire la semnificația morală a acestuia.

În urma combinației dintre un anumit tip de nucleu constituțional şi o anumită configurație a funcției morale, rezultă indivizi inadaptați care, la anumiți stimuli, vor reacționa în contradicție cu legea penală.

Kinberg studiază şi cazurile psihopatologice, unde există de obicei alterări grave ale funcției morale şi analizează predispozițiile spre delict în aceste cazuri.

TEME

- *Ce reprezintă funcția morală potrivit lui Olof Kinberg?*

A3) Teoria constituției criminale

Reprezentantul acestei teorii este criminologul italian Benigno di Tullio, profesor la Universitatea din Roma, a cărui principală lucrare „Tratat de antropologie criminală" a fost publicat prima oară în 1945.

Pentru di Tullio studiul crimei nu poate fi exclusiv biologic ori exclusiv sociologic, ci totdeauna biosociologic.

Autorul încearcă să determine factorii ce conduc la formarea unei personalități criminale.

Cercetările și concluziile lui di Tullio s-au apropiat cel mai mult de teoria lombrosiană. Autorul se folosește însă de unele descoperiri noi în domeniul bio-psihologiei și geneticii; în plus, nu evită să se pronunțe asupra factorilor sociali și asupra legăturii dintre aceștia și personalitatea criminală.

TEME

- *Ce înțelege di Fullio prin constituție criminală?*
- *Care sunt factorii care conduc la formarea unei personalități criminale, potrivit lui di Tullio?*

A4) Teoria genetică

Cariotipul uman presupune 46 de cromozomi dispuși în 23 de perechi, din care 22 reprezintă „soma" (partea nereproductivă), iar o pereche reprezintă germenul (partea ce asigură reproducerea) alcătuită din cromozomi sexuali.

Sexul genetic este condiționat de prezența sau absența unui cromozom particular notat cu litera y: astfel formula feminină este 46xx, iar formula masculină este 46xy.

Anomaliile cromozomiale frecvente la delincvenți sunt în legătură cu cromozomii sexuali.

a) O primă anomalie relevată ce a fost descoperită este reprezentată de formula 47xxy, respectiv existența suplimentară a unui cromozom de tipul x (anomalie denumită sindromul Klinefelter).

b) O a doua anomalie este reprezentată de sindromul xyy, unde apare deci un cromozom y în exces.

Ambele anomalii pot exista și la indivizi perfect normali. Prin urmare explicațiile bazate pe formula cromozomială nu pot fi generalizate.

În doctrina criminologică s-a arătat că ambele anomalii pot exista și la indivizi perfect sănătoși. Concluzia poate fi că aceste anomalii constituie o predispoziție și chiar dacă indivizi cu astfel de anomalii ajung să comită frecvent infracțiuni, acest deznodământ nu este obligatoriu. Deci explicațiile bazate pe aberațiile cromozomiale nu pot fi generalizate. Interesul cercetării criminologice în acest domeniu s-a diminuat pentru o perioadă, un rol important în acest sens avându-l și problemele etico-juridice pe care le-au generat aceste cercetări.

TEME

- *Sindromul Klinefelter: caracteristici, frecvență, fapte comise.*
- *Detaliați anomalia constând în apariția unui Y suplimentar care duce la formula 47XYY;*
- *Care sunt problemele etico-juridice care au descurajat cercetările în domeniul biologiei genetice?*

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

- *Teoria bio-tipologică;*
- *Teoria inadaptării bio-psihice;*
- *Teoria constituției criminale;*
- *Teoria genetică.*

B) Teoriile psiho-sociale

Acordă o importanță sporită factorilor sociali ai fenomenului criminal.

Încearcă să răspundă la întrebarea: de ce viața socială determină anumiți indivizi să comită fapte penale, în timp ce alți indivizi nu devin delincvenți? Aceste teorii sunt denumite Teoriile factorilor sociali ai delincvenței și intră în această categorie: Teoria asociațiilor diferențiale, Teoria conflictelor de culturi și Teoria anomiei.

Există și unele excepții, unde întrebarea este pusă dintr-o perspectivă contrară: de ce majoritatea indivizilor se supun legii și nu comit fapte penale? Aceste teorii au fost regrupate sub denumirea Teoriile factorilor sociali ai respectului legii penale. Aparține acestei categorii Teoria angajamentului.

B1) Teoria asociațiilor diferențiate

Aparține criminologului american Edwin Sutherland, profesor la Universitatea din Indiana.

Principala sa lucrare: „Criminologie“, publicată în 1924, republicată în 1934 sub denumirea „Principii de criminologie“. În această lucrare este formulată teoria asociațiilor diferențiale.

Explicația actului criminal în viziunea lui Sutherland presupune următoarele coordonate:

1. comportamentul criminal este învățat;
2. învățarea se realizează în contact cu alte persoane, printr-un proces complex de comunicare;
3. învățarea are loc mai ales în interiorul unui grup restrâns de persoane;
4. procesul de învățare presupune: asimilarea tehnicilor de comitere a infracțiunilor; orientarea mobilurilor, a tendințelor impulsive, a raționamentelor și atitudinilor;
5. orientarea mobilurilor și a tendințelor impulsive este în funcție de interpretarea favorabilă sau defavorabilă a dispozițiilor legale;
6. un individ devine criminal dacă interpretările defavorabile respectului legii domină interpretările favorabile;

7. asociațiile diferențiate pot varia în privința duratei, frecvenței, intensității etc.;
8. formula criminală prin asociație nu se dobândește doar prin imitație;
9. comportamentul criminal este expresia unui ansamblu de nevoi și valori, dar nu se explică prin aceasta;

Un grup poate fi organizat fie de manieră a favoriza dezvoltarea fenomenului criminal, fie de manieră a i se opune. Majoritatea grupurilor sunt ambivalente, iar rata criminalității este expresia unei organizări diferențiate a grupului.

TEME

• *Care este premisa de la care a plecat Edwin Sutherland pentru formularea teoriei sale?*

• *Care sunt tipurile de explicații științifice ale fenomenului criminal, potrivit lui Sutherland?*

REFERATE

– *Teoria asociațiilor diferențiate;*
– *Delincvența juvenilă;*
– *Criminalitatea gulerelor albe.*

B2) Teoria conflictelor de culturi

Aparține criminologului american Thorsten Sellin, profesor al Universității din Pennsylvania și președinte al Societății Internaționale de Criminologie.

Principala sa lucrare: „Conflictul cultural și crima“, publicată prima oară în 1938.

Criminologia este considerată „o știință bastardă, născută din preocuparea generală față de o calamitate socială“. O cunoaștere pur științifică în criminologie este iluzorie. În aceste condiții, „ambiția“ criminologiei ar trebui să se limiteze doar la formularea unor ipoteze cu un grad sporit de probabilitate.

Termenii de cultură şi conflict, ce alcătuiesc titlul lucrării au o semnificaţie particulară.

Se poate vorbi de un conflict cultural atunci când conduita unei persoane, socialmente aprobată sau chiar cerută într-o anumită situaţie, nu este apreciată de aceeaşi manieră de toate grupurile sociale la care ea datorează supunere.

Există în principal trei situaţii generatoare de conflict:

1. conflictul poate să apară între două atitudini perfect morale, dar bazate pe valori diferite;
2. conflictul se poate situa între legi arbitrare ori legi care favorizează corupţia, pe de o parte, şi indivizii care se supun unor concepţii morale sănătoase, pe de altă parte;
3. conflictul se poate ivi între legi conforme cu valorile socialmente acceptate şi indivizi ce au coduri morale particulare.

Teoria conflictelor de culturi nu poate oferi decât o explicaţie parţială a fenomenului criminal.

TEME

• *Ce înţelege Sellin în teoria sa prin termenii „cultură" şi „conflict cultural"?*

B3) Teoria anomiei

Formulată de sociologul american Robert K. Merton în lucrarea sa „Teoria socială şi structura socială", apărută în 1949 şi republicată în 1957.

Pe de o parte, Merton îşi însuşeşte concepţia lui Durkheim potrivit căreia criminalitatea este o problemă intim legată de structura socială şi variază în funcţie de această structură.

Pe de altă parte, este preluată de la sociologul francez noţiunea de anomie, care este adaptată situaţiei concrete pe care o prezintă societatea americană.

Anomia este concepută ca o stare de absenţă ori de slăbire a normei, ceea ce duce la o lipsă de coeziune între membrii comunităţii. În explicarea

stării de anomie autorul utilizează două concepte: cel de cultură şi cel de organizare socială.

Starea de anomie se instalează atunci când există un decalaj prea mare între scopurile propuse şi mijloacele legitime, accesibile pentru anumite categorii sociale. Aceste categorii defavorizate recurg la mijloace ilegale, la criminalitate, pentru satisfacerea scopurilor propuse de cultura ambiantă.

Ipotezele sugerate de Merton au trezit un interes deosebit în lumea ştiinţifică şi numeroase cercetări ulterioare au încercat să testeze valabilitatea acestor ipoteze.

TEME

• *Ce înţelege Merton în lucrarea sa prin conceptele de „cultură" şi „organizare socială"?*

B4) Teoria angajamentului

Aparţine sociologului american Howard S. Becker şi este formulată în cuprinsul celebrei sale lucrări „Outsiders", publicată în anul 1963.

Becker este unul dintre principalii reprezentanţi ai curentului interacţionist, ce se înscrie în sfera mai largă a criminologiei „reacţiei sociale" care consideră ca deviantă şi, implicit, delincvenţa reprezintă o creaţie a structurilor sociale, structuri ce „etichetează individul ca deviant. Cu toate acestea găsim în lucrarea lui Becker şi un model secvenţial al delincvenţei ce poate fi înscris foarte bine în cadrul explicaţiilor privind „trecerea la act". Teoria angajamentului reprezintă însă o explicaţie de tip etiologic.

Individul respectă legea penală pentru a nu pierde avantajele pe care le presupune viaţa socială în care este „angajat". Un individ comite o infracţiune, deoarece nu este suficient de angajat în angrenajul social.

Becker mai admite existenţa unei a doua căi spre delincvenţă, folosindu-se de conceptul de „tehnici de neutralizare". Prin tehnici de neutralizare se au în vedere „justificările" pe care delincvenţii le utilizează pentru a aproba propriile acţiuni infracţionale.

O primă tehnică de neutralizare apare când delincventul se consideră el însuşi descărcat de responsabilitatea propriilor acţiuni.

O a doua tehnică se creează în legătură cu prejudiciul comis prin infracţiune şi care în viziunea infractorului poate fi socotit uneori inexistent.

A treia tehnică este reprezentată de situaţia în care delincventul consideră că vătămarea pe care o produce este justă.

A patra tehnică implică o „condamnare a celor care condamnă".

O ultimă tehnică de neutralizare constă în sacrificarea exigenţelor sociale generale în schimbul salvării celor ale unui grup social restrâns.

TEME

• *Daţi exemple practice în cadrul fiecăreia din cele cinci tehnici de neutralizare.*

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

• *Teoria asociaţiilor diferenţiate;*
• *Teoria conflictelor de culturi;*
• *Teoria anomiei;*
• *Teoria angajamentului.*

C) Teoriile psiho-morale

Îşi propun în primul rând studierea mentalităţii criminalului.

Consideră că biologicul ori socialul nu prezintă interes decât în măsura în care permit o mai bună înţelegere a modului în care se structurează mentalitatea criminală.

C1) Teoriile psiho-morale de factură psihanalitică

Intră în această subcategorie a teoriilor psiho-morale de natură psihanalitică acele explicaţii ale fenomenului criminal care poartă amprenta psihanalizei freudiene.

C1.1) Contribuţia lui Freud la dezvoltarea gândirii criminologice

Sigmund Freud (1856-1939) este creatorul psihanalizei.

Se pot distinge trei aspecte ale contribuţiei lui Freud:

a) Explicaţiile privind structura şi funcţionarea aparatului psihic.

Aceste explicaţii parcurg două faze: iniţial Freud a considerat că cele trei instanţe ale vieţii psihice sunt: inconştientul, preconştientul şi conştientul. Ulterior, sinele, eul şi supraeul devin elementele structurale ale psihicului.

b) Explicaţiile privind etiologia şi tratamentul nevrozelor.

Admit existenţa a trei factori a căror acţiune intervine la persoanele bolnave:

1. predispoziţiile ereditare;
2. influenţa unor evenimente din prima copilărie;
3. „renunţarea reală".

Analiza freudiană se axează pe evenimentele din prima copilărie. În această perioadă instinctul sexual parcurge mai multe faze: faza orală, faza anală şi faza genitală. Parcurgerea acestor faze poate da naştere unor „fixaţii ale libidoului".

Tot în această perioadă a copilăriei apare şi se dezvoltă „complexul lui Oedip". Freud vede în complexul lui Oedip nucleul nevrozelor.

c) Referirile la fenomenul criminal

Nu abundă în opera freudiană, deoarece el nu s-a preocupat în mod nemijlocit de acest subiect.

O primă categorie de referiri ce merită semnalate le găsim în lucrarea „Totem şi tabu". Actul criminal are o origine instinctuală. Crima apare ca o expresie a instinctului sexual greşit canalizat, a complexului lui Oedip.

O altă categorie de referiri la fenomenul criminal o găsim în studiile publicate de Freud în perioada maturităţii: „Dincolo de principiul plăcerii" şi „Eul şi sinele". Se constată o opoziţie categorică între „instinctele eului" care tind către moarte, pe de o parte, şi instinctele sexuale, care acţionează în direcţia prelungirii vieţii, pe de altă parte. Se conturează astfel dualismul Eros-Thanatos.

Într-o explicaţie cu privire la crimă Freud vede în aceasta o expresie a sentimentului de culpabilitate tipic nevrozelor, adică rămas în stare de inconştienţă şi anterior faptei.

TEME

- *Explicați Complexul lui Oedip;*
- *În ce constă dualismul Eros-Thanatos?*

REFERATE

- *Introducere în psihanaliză;*
- *Totem și Tabu;*
- *Dincolo de principiul plăcerii;*
- *Eul și sinele.*

C1.2) Teoria criminalului nevrotic

Varianta cea mai cunoscută a acestei teorii aparține criminologilor F. Alexander și H. Staub și este expusă în lucrarea „Criminalul și judecătorii săi“, publicată în anul 1929 la Viena.

Criminalitatea poate fi clasificată în următoarele trei categorii:

1) Criminalitatea imaginară, care transpare în vise, fantezii sau acte ratate;

2) Criminalitatea ocazională, specifică persoanelor și situațiilor în care supraeul suspendă instanța sa morală, în urma unei vătămări sau amenințări iminente pentru eu;

3) Criminalitatea obișnuită, care cuprinde trei tipuri de criminali:

a) criminali organici – personalitatea lor ține de psihiatria clasică;
b) criminali normali – caracterizați prin aceea că sunt sănătoși din punct de vedere psihic, dar sunt socialmente anormali;
c) criminalii nevrotici – cei care acționează în funcție de mobiluri inconștiente; Eul este învins de Sine, care scapă determinării Supraeului.

C1.3) Teoria personalității antisociale

Are la bază constatările psihanalizei freudiene cu privire la evenimentele din prima copilărie, la care se adaugă cercetările obținute de alți specialiști.

O variantă a acesteia a fost expusă de Kate Friedlander.

Se consideră că în esență, la origine, copilul este o ființă absolut instinctivă, dominată de principiul plăcerii. El urmează să se adapteze principiului realității printr-un proces lent de modificare sau sublimare a instinctelor. Procesul de adaptare parcurge trei etape:

1. faza primelor relații dintre copil și părinți – este cea mai importantă

2. faza formării Supra Eului – copilul încearcă să se identifice cu părinții și are loc un proces imitativ

3. faza formării relațiilor de grup în sânul familiei – are rolul de a asigura adaptarea socială a copilului.

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

- *Contribuția lui Freud la dezvoltarea gândirii criminologice;*
- *Teoria criminalului nevrotic;*
- *Teoria personalității anti-sociale.*

C2) Teoriile psiho-morale „autonome“

Intră în această categorie diverse explicații criminologice de factură psiho-morală, unele eliberate total, altele doar parțial, de influența psihanalitică.

C2.1) Teoria instinctelor

Aparține criminologului belgian Etienne de Greeff.

Pentru E. de Greeff personalitatea delincventului, ca și personalitatea umană în general, este determinată de instincte. Ansamblul de tendințe instinctive organizate potrivit preocupărilor inteligenței formează „structura afectivă“. În cadrul structurii afective se pot distinge două grupe fundamentale de instincte: instinctele de apărare și instinctele de simpatie. Există o opoziție permanentă între cele două instincte.

În acest conflict se creează un echilibru precar; în aceste condiții „tulburările de caracter și insuficiențele“ inteligenței vor favoriza trecerea la actul criminal.

TEME

• *Care este rolul instinctelor de apărare şi al celor de simpatie?*

C.2.2) Teoria personalităţii criminale

Aparţine criminologului francez Jean Pinatel.

Pinatel consideră inutilă încercarea de a separa oamenii în buni şi răi; nu există diferenţă de natură între oameni cu privire la actul criminal. Inexistenţa unei diferenţe de natură între oameni nu exclude însă existenţa unor diferenţe graduale în privinţa pragului lor delincvenţial.

Unii indivizi au nevoie de instigări exterioare grave, iar alţii de instigări lejere pentru a prezenta reacţii delictuale, pentru a realiza trecerea la act. Această diferenţă graduală este dată de anumite trăsături psihologice care alcătuiesc „nuclerul central al personalităţii criminale".

Componentele nucleului personalităţii criminale care comandă condiţiile trecerii la act sunt:

– egocentrismul;
– labilitatea;
– agresivitatea;
– indiferenţa afectivă.

TEME

• *Definiţi fiecare din componentele nucleului personalităţii criminale.*

ÎNTREBĂRI/SUBIECTE

• *Teoria instinctelor;*
• *Teoria personalităţii criminale.*

PRELEGEREA V

Criminologia dinamică

Definiţia criminologiei dinamice

– acea subramură a criminologiei teoretice care se ocupă cu studierea fenomenului criminal, din punctul de vedere al mecanismelor şi proceselor care însoţesc trecerea la act.

A) Trecerea la act ca prelungire a explicaţiilor etiologice

A1) Modele particulare de trecere la act

Modelul Etienne de Greeff consideră că sunt parcurse, în principal, de către delincvent, trei etape:

1. etapa „asentimentului ineficace"; în această etapă, la un moment dat, trăirile subterane ce tind spre crimă, apar spontan în zona conştientului: apare ideea „dispariţiei" eventualei victime.
2. etapa „asentimentului formulat"; în această fază lucrurile se petrec în mare parte de o manieră conştientă; este o etapă contradictorie, de ezitări; individul oscilează între dorinţa ca o anumită persoană să dispară fără contribuţia sa şi ideea că ar putea ajuta la această dispariţie.
3. a treia etapă, „criza", presupune ca dispariţia să fie decisă;

Drumul spre crimă poate fi oprit în oricare dintre cele trei etape, prin acţiuunea forţelor de inhibiţie interioare, care pot fi eventual stimulate de împrejurări externe.

În opinia lui E. de Greeff există şi acte criminale ce se realizează total în afara schemei propuse, fără parcurgerea nici uneia dintre etapele descrise.

Modelul Jean Pinatel

Modelul de trecere la act, conceput de Pinatel, este considerat a fi obiectiv, în sensul că el descrie actul criminal aşa cum acesta este perceput din exterior de către un observator care analizează „dinamica personalităţii agentului".

Pentru J. Pinatel trecerea la act se explică prin acţiunea conjugată a celor patru trăsături psihice esenţiale care alcătuiesc „nucleul personalităţii criminale": egocentrismul, labilitatea, agresivitatea şi indiferenţa afectivă.

În modelul de trecere la act, conceput de Pinatel, factorul afectiv joacă un rol esenţial.

TEME

• *În ce mod cele patru trăsături psihice esenţiale asigură trecerea la act?*

Modelul H. Becker

Becker pleacă de la ideea că explicaţiile anterioare privind trecerea la act comit greşeala esenţială de a considera că „toţi factorii care contribuie la producerea fenomenului acţionează simultan". Becker apreciază că, în realitate, nu toate cauzele acţionează în acelaşi moment, şi, de aceea, este nevoie de un model care să ia în considerare faptul că modurile de comportament se dezvoltă potrivit unei secvenţe ordonate. Becker analizează diferitele faze pe care le parcurge un individ pentru a deveni consumator de droguri. El constată că fiecare fază necesită o explicaţie şi că reunirea tuturor acestor explicaţii contribuie la explicarea comportamentului în ansamblu.

TEME

– *Explicaţi în ce măsură modelul propus de Becker pune accentul pe contribuţia factorilor conştienţi şi raţionali în trecerea la act.*

A2) Un model general (modelul „arborelui")

Printre modelele cu caracter general, cel mai cunoscut pare a fi cel elaborat de sociologul american Albert Cohen. Lucrarea acestuia, „Deviance and Control" îşi propune parcurgerea unei etape spre o teorie generală a comportamentului deviant.

Cohen pune accentul pe influenţa factorilor sociali asupra deviantei. El formulează o teorie a „subculturilor" delincvente.

Cohen concepe actul deviant ca pe o succesiune de etape, în interiorul cărora „actorul" are oricând posibilitatea de a alege direcţia.

Transpunând ideile lui Cohen într-o schemă grafică rezultă un traseu principal, cel spre deviantă, din care se desprind, ca ramurile unui arbore, celelalte trasee, nondeviante, spre care la orice moment, din considerente diverse, individul poate să schimbe direcţia. Datorită acestei reprezentări grafice, modelul de trecere la act conceput de Cohen este cunoscut în doctrină sub denumirea de „arbore" (fig. nr. 5).

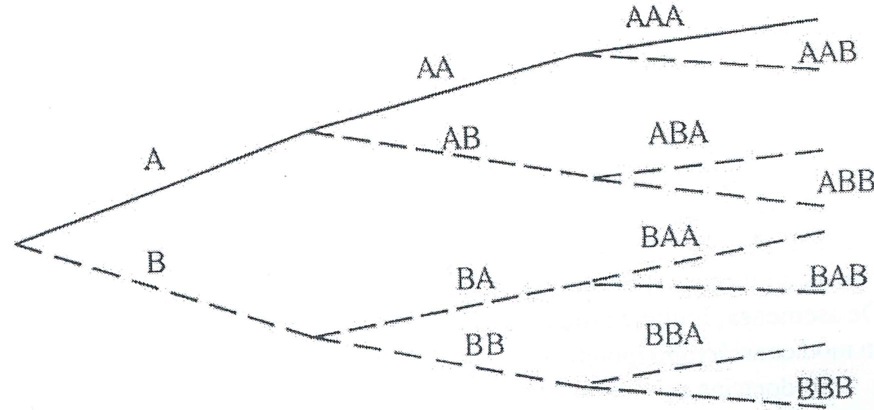

Fig. nr. 5 (Cf. A. Cohen, *op. cit.*, p. 92)

TEME

• *Explicaţi figura nr. 5 din manual.*
• *Care este caracteristica ce reţine atenţia în modelul lui Cohen?*

B) Teoriile dinamice

Explică actul criminal în sine, în afara oricărei referinţe la trecutul infractorului.

Aceste teorii au fost socotite ca teorii principale ale actului criminal.

B1) Teoria reţinerii

Autorul teoriei este Walter C. Reckless, care o declară din start „non-cauzală".

Acesta propune ca, în general, ipotezele şi explicaţiile criminologilor să nu mai recurgă la conceptul de cauză ori combinaţie de cauze, şi apreciază că propria sa teorie reprezintă un substitut pentru o teorie cauzală.

Explicaţiile lui Reckless se construiesc în jurul ipotezei potrivit căreia există o structură socială externă de reţinere, precum şi un tampon interior. Ambele au aceeaşi menire, de a asigura o apărare împotriva devierii indivizilor de la norma legală ori socială.

Reckless enumeră componentele reţinerilor externe şi pe cele ale reţinerilor interne. Atrage atenţia că aceste componente nu sunt cauze, ci tampoane sau izolaţii cu rolul de a opri presiunile, atragerile şi puseurile.

În finalul explicaţiilor Reckless menţionează că, din punct de vedere al cercetării ştiinţifice, teoria acoperă doar o zonă medie a fenomenului ea neputând fi aplicată extremelor delincvenţei.

Considerăm că între aserţiunile autorului şi argumentele care le însoţesc există un decalaj important. Astfel, convingerea pe care autorul reuşeşte să o inducă cititorului, că teoria sa este o teorie noncauzală, este foarte slabă. De asemenea, limitele între care este fixată aplicabilitatea teoriei sale reduc în mod considerabil ipotetica ei valabilitate.

În doctrina criminologică s-a insistat asupra faptului că terminologia utilizată este vagă şi slab definită şi că „testarea empirică este dificilă".

În afară de ideea renunţării la demersul etiologic, teoria reţinerii nu aduce o modificare esenţială în peisajul general al gândirii criminologice.

În sfera mai restrânsă a explicaţiilor dinamice, teoria lui Reckless nu este însă lipsită de semnificaţie.

TEME

• *Care sunt componentele reţinerilor externe şi cele ale reţinerilor interne, potrivit teoriei lui Reckless?*
• *Daţi exemple de cazuri în care teoria lui Reckless nu este aplicabilă.*
• *Care este însemnătatea teoriei lui Reckless?*

B2) Teoria strategică

Autorul acestei teorii este Maurice Cusson. Acesta declară că s-a inspirat din două surse:

– autobiografiile criminale;
– gândirea unor sociologi care, în opinia acestuia, utilizează un discurs fără corespondenţă în criminologie.

Pe baza acestor surse autorul efectuează o analiză strategică a delincvenţei.

Autorul ia în calcul patru elemente esenţiale, şi anume:

– comportamentul;
– rezultatele;
– raţionalitatea;
– conflictele.

Analiza strategică refuză orice explicaţie de tip cauzal şi afirmă a nu fi interesată de trecutul şi personalitatea infractorului, ci doar de actul criminal în sine.

Un element important în analiza strategică îl reprezintă noţiunea de scop, utilizată în sensul de rezultat propus de actor.

TEME

• *Cum prezintă Maurice Cusson analiza strategică a delincvenţei în introducerea la lucrarea sa „Delinquants pourquoi?";*
• *Explicaţi cele patru elemente esenţiale pe care le ia în calcul autorul în explicaţiile sale: comportamentul, rezultatele, raţionalitatea şi conflictele.*

C) Stadiul actual al cunoştinţelor criminologice

C1) Imposibilitatea unei teorii general valabile

După o jumătate de secol în care au dominat gândirea criminologică, teoriile cauzale au devenit ţinta unor atacuri susţinute, în ultimii douăzeci de ani, cel puţin, nici o teorie etiologică nu a mai reuşit să se impună în doctrină.

Cele mai vehemente critici împotriva etiologiei criminale au venit din direcţia criminologiei dinamice. „Puterea“ în criminologie a fost preluată în ultimele două decenii de teoreticienii criminologiei dinamice. Pe această cale, represiunea penală şi-a reintrat în drepturile fireşti, justificarea pedepsei nemaifiind pusă sub semnul întrebării.

Ca şi comportamentul uman în general, comportamentul criminal este de o mare complexitate şi diversitate. Din această cauză, şi cu privire la comportamentul criminal, o teorie superior generală este imposibilă din punct de vedere logic.

Criminologii au comis aceeaşi eroare pe care au comis-o şi colegii lor psihologi, adică să creadă că în domeniul de care se ocupă este nevoie de un Galilei. Ca şi în psihologie, şi în criminologie, după toate probabilităţile, locul lui Galilei va rămâne neocupat, şi este normal să fie aşa.

C2) Conjugarea diverselor eforturi explicative

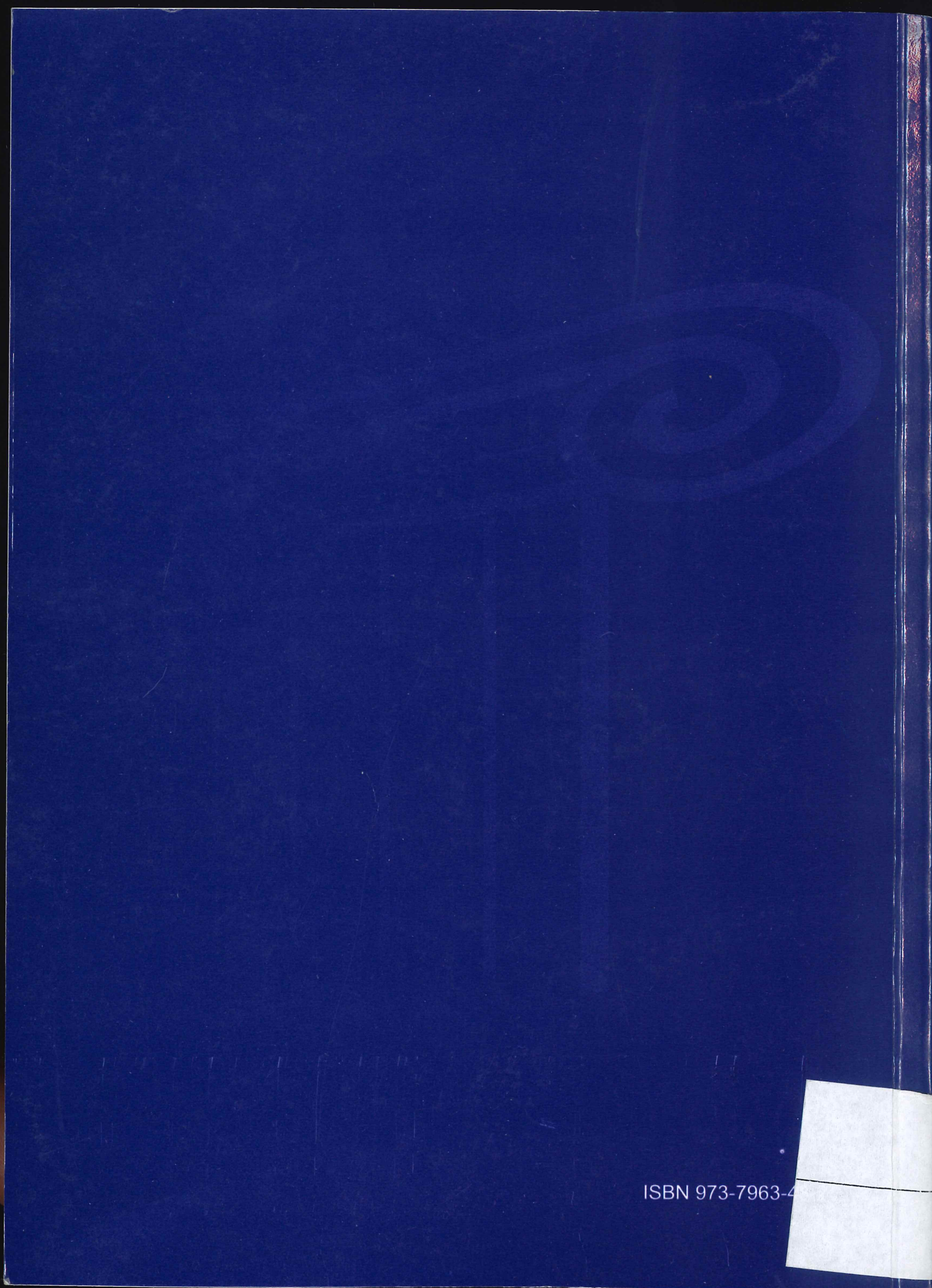
Nu există o conduită criminală în abstract, există diverse conduite criminale concrete. Nici o crimă nu seamănă cu cealaltă. Fiecare crimă reprezintă un „univers“ în sine.

Tocmai extraordinara diversitate a comportamentelor criminale face ca nici o explicaţie, fie în termeni cauzali, fie în termeni dinamici, să nu fie universal valabilă. Aceasta nu înseamnă însă că nici o teorie nu este nici măcar parţial valabilă şi că nu există nici o posibilitate de înţelegere a fenomenului criminal. Dimpotrivă, cercetările criminologice, de la începutul lor, au reprezentat etape necesare de căutări şi acumulări. Teoriile criminologice trebuie, în cele din urmă, să fie considerate mai ales ca nişte „instrumente metodologice de interpretare“.

Păstrându-şi fiecare identitatea, diferitele teorii trebuie să concureze la explicarea comportamentului criminal, nu să se nege reciproc. Valoarea unei teorii nu este asigurată prin desfiinţarea alteia.

Cuprins

Printed and bound in Romania
by **punct**

ISBN 973-7963-4

Universitatea „Titu Maiorescu"
Facultatea de Drept

VALERIAN CIOCLEI

CRIMINOLOGIE

CURS PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL LA DISTANȚĂ

editura universității Titu Maiorescu